

УДК 159.9

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ ТА СТУДЕНТОМ, ОРІЄНТОВАНОЇ НА РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТА

Старовойт Т.П., Калайтан Н.Л., Макаренко А.О.

Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-91>

Стаття присвячена аналізу особливостей побудови комунікації між викладачем та студентом, яка стимулює розвиток мотивації навчальної діяльності у студента. Подано сучасні уявлення про мотивацію навчальної діяльності. Описано особливості процесу комунікації, розуміння яких важливе для мотивування студентів. Запропоновано рекомендації стосовно надання мотивуючого зворотного зв'язку студентам.

Ключові слова: мотивація навчальної діяльності, комунікація, академічна комунікація, педагогічне спілкування, зворотний зв'язок.

Постановка проблеми. У сучасній психолого-педагогічній літературі майже аксіоматичним є уявлення про важливість мотивації навчальної діяльності для досягнення успішності у навчанні та розвитку особистості студента. Як свідчення, можна навести численну кількість публікацій, які присвячені даній проблематиці. При цьому питання конкретних рекомендацій викладачу щодо її розвитку на даний момент не є настільки ж розробленим.

Аналіз останніх досліджень за темою. На важливу роль комунікації, яка у цій роботі використовується як синонім поняттю «спілкування», для розвитку мотивації навчальної діяльності, звертали увагу, перш за все, дослідники проблематики педагогічного спілкування, яке розглядається як головний засіб вирішення завдань навчання та виховання [11; 12; 13]. Зокрема, О.О. Леонтьев, у своїй роботі «Педагогічне спілкування», яка вийшла ще за радянських часів писав, що оптимальне педагогічне спілкування це таке спілкування між вчителем або загалом педагогічним колективом та школярами у процесі навчання, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації і творчого характеру навчальної діяльності [12].

Із вже класичного для соціальної психології експерименту Р. Розенталя та Л. Джекобсон відомо, що очікування вчителя впливають на успішність учнів, однак, цей ефект виявлявся досить значно в молодших класах і практично був відсутній у старших дітей [17]. Дослідники А. Чайкен, Е. Сиглер і В. Дерлега визначили, як саме транслюються ці очікування. Вони проаналізували відеозаписи взаємодії педагогів та учнів, коли вчителі були проінформовані про надзвичайні здібності учнів, хоч насправді останніх підбирали випадково. Було виявлено, що вчителі дивляться на них частіше та частіше їм посміхаються, більш задовільно реагують на їхні висловлювання, надають більше допомоги та уваги, більше часу для відповідей на запитання, частіше хвалять, здійснюють більш конструктивний розбір їх помилок, а учні при цьому із великим задоволенням ходять до школи, працюють більш старанно тощо [17]. Таким чином, навіть з урахуванням, що на дітей старшого віку, а отже, можна припустити, що і студентів, очікування вчителів не впливають так, як на дітей молодшого віку, вони

свідомо або неусвідомлювано виявляються у процесі комунікації між викладачем та студентом та можуть мати вплив на мотивацію студента.

Видатні педагоги А.С. Макаренко та В.О. Сухомлинський також указували на важливість комунікативних навичок для вчителя. В.О. Сухомлинський, наприклад, писав, що педагог повинен володіти словом, яке назвав тонким інструментом, в якому таїться людяність, чуйність, терпимість до слабостей підлітка. За словами Макаренко А.С., він зрозумів, що досяг педагогічної майстерності тоді, коли навчився говорити «Іди сюди» з 15-20 відтінками, та навчився давати 20 нюансів у постановці обличчя, фігури, голосу [цит. за 12]. С.В. Кондрат'єв та І.А. Раппопорт також показали, що педагогічна майстерність вчителя позначається на його педагогічному спілкуванні [цит. за 12]. Д. Шпанхель, описуючи дидактичні функції мовлення у монографії «Мова вчителя», першою пропонує мотиваційну функцію [цит. за 12]. За В.В. Кан-Каліком, мотивація навчання багато в чому опосередковується правильно організованою ситуацією спілкування [11].

На думку О.М. Чеснокової, яка запропонувала концепцію розвиваючого діалогу в освіті, відсутність мотивації до навчання є симптомом низької ефективності взаємодії вчителя з учнем [18]. Вона наводить дані, що лише 4-7% дітей в звичайних школах і 7-11% студентів зберігають інтерес до навчання. Причину вбачає в заданості пасивної позиції учнів, які розглядаються вчителями в якості об'єктів, які необхідно примусово наповнити інформацією за програмою. О.М. Чеснокова визначає діалог, як взаємодію між людьми (і світом), розвивальний характер якого визначається стосунками інтересу, віри, любові і поваги [18]. У структурі діалогічної взаємодії між вчителем та учнем вона виділяє такі компоненти: вступ в особистий контакт з учнем (в разі групи або класу – особисто з кожним); відмова від очікування; створення договору про умови спільної діяльності – наділення учнів правами; передача відповідальності учням за процес навчання; дослідження досвіду і потреб учнів; забезпечення позитивного зворотного зв'язку учням; дослідження точок протиріччя (в афективно-когнітивно-поведінкової сфері учня) і перетворення їх в точки розвитку; узагальнення і реструктурування нового спільного знання [18].

Про мотивуючу функцію зворотного зв'язку пише і дослідниця мотивації Т.О. Гордєєва, у якості якого пропонує розглядати оцінки, нагороди, похвалу, критику і рекомендації вчителям максимально часто підтримувати учня на початкових етапах навчання, бути послідовними, підкріплювати інтерес, зусилля і наполегливість, а також ігнорувати небажані форми поведінки, наприклад, неухважність, а також лінь або пасивність, оскільки увага, навіть негативна, може навпаки підкріплювати їх [7]. Еррера Л.М. та Афанаскіна О.М. провели дослідження на вибірці із 423 студентів технічних і економічних спеціальностей, яким було запропоновано відповісти на запитання: «Що змусило б Вас вчитися тільки на 4 і 5?» і визначили, що як і студенти, так і викладачі п'ятою за значущістю назвали похвалу з боку викладача. На важливу роль спілкування у розвитку бажання вчитися у дітей звертають увагу А. Фабер і Е. Мазліш. На їхню думку, замість того, щоб оцінювати, вчителю краще конкретно описувати, що він почув або побачив, або розповідати про свої почуття, а замість того, щоб критикувати, краще вказати на те, що ще потрібно зробити дитині.

Мовознавці пишуть про академічну комунікацію, під якою розуміється офіційне професійне спілкування у вищих навчальних закладах і визначають високу її табуованість [19]. В умовах домінування природності, максимальної простоти поведінки комунікантів в різних сферах для багатьох студентів спілкування з викладачами перетворюється в проблему стресового рівня.

Про роль комунікації у розвитку мотивації йдеться і у концепції formative assessment, яку перекладають на українську мову або як формуюче оцінювання [1], або ж як активна оцінка [3; 8; 20]. Дана концепція запропонована П. Блеком і Д.Уільямом, які у своїй статі 1998 р. звернули увагу на її ефективність для підвищення мотивації навчання та академічної успішності [цит. за 20]. Активна оцінка – це поєднання оцінки процесу і проміжних результатів навчання, яка не має бального вираження [20]. Її ядром називається зворотний зв'язок – інформація про аспекти продуктивності навчання або розуміння певного матеріалу студентом [20]. Активна оцінка не розглядає оцінювання як контроль, вона дозволяє ефективно мотивувати суб'єктів навчання, стимулює їх брати на себе відповідальність за навчання. Отже, у даній концепції переосмислюється оцінювання та зворотний зв'язок з точки зору допомоги студентам у самостійному керуванні своїм навчанням, тобто зворотний зв'язок має підтримувати саморегуляцію студентів.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що хоч тема мотивуючої функції комунікації активно обговорюється не один рік, увага дослідників зосереджена переважно на початковій та середній школі.

Формулювання цілей статті. У статті поставлено мету на основі аналізу психолого-педагогічної літератури надати рекомендації щодо побудови комунікації між викладачем та студентом, орієнтованої на розвиток мотивації навчальної діяльності у студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікація, як і мотивація є складними та ба-

гатоаспектними феноменами. Спочатку коротко розглянемо мотивацію навчальної діяльності. Т.О. Гордєєвою [7] запропонована інтегративна структурно-процесуальна модель мотивації навчальної діяльності, згідно якій у структурі мотивації навчальної діяльності є такі автономні підсистеми або складові мотиваційного процесу:

- мотиваційно-смісловий блок – ієрархія внутрішніх та зовнішніх мотивів (причин) навчальної діяльності, у основі мотивів, свідомо або неусвідомлювано, лежать потреби та цінності студентів. Мотиви поділяються на внутрішні і зовнішні, внутрішніми вважаються мотиви досягнення, пізнання та саморозвитку. Зовнішні розділено на дві підгрупи: підгрупа задоволення базових психологічних потреб згідно з теорією самодетермінації – потреба у автономії, компетентності та пов'язаності з іншими людьми і підгрупа мотивів подолання фрустрації даних потреб;

- цільовий блок – особливості постановки цілей;
- інтенціонально-регуляторний блок – планування діяльності та самоконтроль (саморегуляція) її виконання;

- блок «реакція на невдачу» – реагування на труднощі і невдачі, які виникають в процесі навчання;

- мотиваційно-поведінковий блок – вияв завзятості і наполегливості при виконанні діяльності, спрямованої на досягнення поставлених цілей і намірів [7].

І окремо Т.О. Гордєєва виділяє блок когнітивних предикторів мотивації навчальної діяльності – система уявлень про роль різних засобів досягнення успіху (зусилля, здібності, удача, допомога інших), міру володіння ними, віру в власний потенціал, компетентність і узагальнені уявлення про контрольованість навчального процесу [7]. Таким чином, мотивація розуміється як процес, який спонукає, спрямовує та регулює виконання навчальної діяльності. Відомо, що у успішних студентів вищим є рівень внутрішніх мотивів; вони є більш цілеспрямованими; переконаними в здатності змінити свій інтелект та особистість завдяки зусиллям, які докладають; вірять в контрольованість власних досягнень, більш конструктивно здатні долати труднощі тощо [7].

Отже, мотивація – є складною системою, яку, на сьогодні, неможливо звести лише до бажання навчатися або зацікавленості у навчанні, оскільки це буде значним спрощенням. Мотиваційні чинники взаємопов'язані із успішністю навчання студента та, відповідно, якістю його освіти, а також суб'єктивним благополуччям у процесі навчання.

Ще одним складним феноменом, аналіз якого необхідно здійснити у даній роботі є комунікація. Зупинимось на характеристиках комунікації, які надають Р. Вердербер та К. Вердербер [6]. Процес комунікації містить учасників – комунікатора (той, хто посилає повідомлення) та реципієнта (той, хто сприймає повідомлення), контекст – фізичне, соціальне, історичне, психологічне та культурне оточення, в якому проходить процес комунікації; саме повідомлення; канали – маршрут повідомлення, і засоби його передачі (вербальні та невербальні); шум – внутрішній або зовнішній подразник, який заважає процесу комунікації; зворотний зв'язок – реакція на отримане повідомлення [6]. У процесі спілкування обмін

інформацією між його учасниками здійснюється як на вербальному, так й невербальному рівні. На вербальному рівні як засіб передачі інформації використовують усну або письмову мову. Однак існують інші, невербальні засоби, як-от жести, міміка, паузи, розташування співрозмовників, зоровий контакт тощо, які в цілому називаються невербальною комунікацією. У комунікації (спілкуванні) також зазвичай виділяють аспект обміну інформацією (комунікативна сторона), аспект взаємодії (інтерактивна сторона), аспект сприйняття один одного (перцептивна сторона).

Під дещо іншим кутом дивиться на комунікацію німецький психолог Фрідеман Шульц фон Тун [цит. 10]. За його словами, кожне повідомлення має чотириохривневу структуру. Перший рівень – рівень фактів (те, про що інформує комунікатор); другий – інформація про самого комунікатора (що дає зрозуміти про себе); третій – інформація про ставлення комунікатора до реципієнта (що про нього думає або ким вважає); четвертий – заклик до дій (що комунікатор хоче, щоб реципієнт зробив). Таким чином, у кожному повідомленні присутні чотири типи інформації. І, як комунікатор, так і реципієнт є активними у процесі комунікації, це означає, що кожний із них звертає увагу на один або декілька із цих чотирьох рівнів інформації у більшій мірі. Опираючись на цю концепцію, зрозуміло, що інформація може надсилатися викладачем на одному рівні, а сприйматися студентом на іншому, унаслідок чого можливі непорозуміння або конфлікти.

Для аналізу комунікації варто згадати також таке поняття, як конгруентність, яке використовується у нейролінгвістичному програмуванні, де вважається, що про конгруентність можна говорити, коли суть повідомлення на вербальному та невербальному рівні збігається, тобто конгруентність повідомлення – це його узгодженість [5]. На думку сімейного психолога В. Сатир, неконгруентність повідомлень навіть одного з учасників взаємодії здатна призвести до заданого циклу спілкування, в якому конфліктуючі послання ускладнюють і передачу, і сприйняття інформації і руйнівні впливають на стосунки [5]. За її ж словами, важливою здатністю є перевірка власного сприйняття з метою зв'язування його з реально існуючою ситуацією і з думкою з цього приводу партнера по спілкуванню. Значущу роль відіграє для побудови комунікації має також антиципаційна спроможність – здатність передбачати хід подій, власних дій і вчинків оточуючих, будувати діяльність на підставі адекватного імовірнісного прогнозу [5]. Таким чином, перед тим, як повідомити певну інформацію студенту, варто спрогнозувати, як саме він її може почути та підібрати слова та невербальні засоби комунікації так, щоб він почув те, що викладач хоче повідомити. Мова йде, у першу чергу, про критику, хай навіть і конструктивну, тому що конструктивність критики, на наш погляд, пов'язана зі сприйняттям її студентом, тобто конструктивність залежить від спроможності студента її «почути», а це, у свою чергу, від особливостей його особистості та емоційного стану у конкретний момент.

Найбільш придатним для розвитку мотивації студента елементом комунікації є зворотний зв'язок, який у психології комунікації поділя-

ють на позитивний та негативний. Позитивний зворотний зв'язок надається через похвалу, негативний – через критику [6]. Викладач може мати інтуїтивне переконання, що для розвитку мотивації та сприяння досягнення успіху у навчанні студента краще хвалити або, навпаки, критикувати. Однак похвала, як і критика, буде позитивно позначатися на мотивації навчальної діяльності тільки за певних умов, тому, на наш погляд, більш доцільно говорити про конструктивний та неконструктивний зворотний зв'язок, або про мотивуючий та демотивуючий персоналізований зворотний зв'язок.

Лінгвісти розділяють похвалу та схвалення [15]. Похвала розуміється як вербальний позитивний відгук про когось або щось, який базується на оцінюванні певних якостей об'єкта похвали, а схвалення стосується тільки дій реципієнта, які визнаються комунікатором як відповідні певним нормам, встановленим у даному суспільстві або власним переконанням самого комунікатора. За словами З.К. Теміргазіної та М.С. Бачурки, у повсякденній комунікації похвала відрізняється більшою емоційністю, суб'єктивністю і інтенсивністю, порівняно із схваленням, яке характеризується раціональністю, прагненням до об'єктивності і не піддається інтенсифікації [15]. Похвала є емоційною оцінкою та має такі складові: «суб'єкт оцінки – предмет оцінювання – оцінний предикат – адресат оцінки». Схвалення називається оцінкою раціонального типу та містить у своїй структурі, на відміну від похвали, елемент «аргумент», тобто обґрунтування причини схвалення. Мовний акт схвалення, на відміну похвали, відноситься до невербально маркованих, тобто може здійснюватися невербальними засобами – кивком, мімікою, жестами [15].

Експерт у галузі самооцінки, психотерапевт Н. Бранден, вслід на Х. Гавотом розділяє два види похвали – похвала-судження та похвала-схвалення. Перша може мати негативний вплив, а друга підтримує самооцінку і закріплює бажану поведінку. Похвала-судження відбиває зовнішню оцінку поведінки, як-от: «Ви дуже розумний», «Вас чудово вдається», та стимулює залежність, тобто не сприяє розвитку самостійності, саморегуляції поведінки і самоконтролю [2]. Похвала-схвалення – такий варіант похвали, коли констатуються конкретні ре-зультати/досягнення/вчинки але без їх оцінки, таким чином у реципієнта залишається можливість самостійно оцінити свою діяльність, наприклад, «це було складне завдання, але Ви впорались» [2].

І навіть важливішим за похвалу-схвалення Н. Бранден вважає створення почуття психологічної видимості у партнера по спілкуванню. Психологічна видимість – це відповідність зворотного зв'язку самосприйняттю. Завдяки їй у реципієнта виникає відчуття, що його розуміють [2]. Тобто викладач має усвідомити, який сенс сам студент вклав у свою поведінку і надати зворотній зв'язок, із якого студенту стане зрозуміло, що цей сенс помітили.

Отже, важливо мати на увазі, що зворотний зв'язок потрібно надавати не особистості студента, оскільки це негативно позначається на мотивації. Орієнтуючись на написане вище, можна сказати, що похвала, може бути руйнівною для

мотивації, тоді як схвалення – корисним. К. Дуек, проводячи дослідження на школярах, виявила, що похвала на адресу інтелекту «підриває» мотивацію і знижує результати, оскільки стимулює установку на даність – це уявлення про свої якості як незмінні, наприклад, переконання, що розумною людиною народжується, а не стає завдяки прикладеним зусиллям. І, у свою чергу, це призводить до таких негативних наслідків, як відмова від складних завдань, які пов'язані з ризиком неуспіху та одночасно можливістю дізнатись щось нове; відсутність радості при зіткненні зі складними завданнями; падіння успішності при їх виконанні; брехня при відповіді про свої успіхи; сприйняття критики як загрози тощо [9].

Отже, позитивні, на погляд викладача, слова, як-от: «талановитий», «розумний», «здібний», можуть негативно позначитись на мотивації студента. У такому випадку на перший план для нього може вийти підтримання образу «розумної» або «талановитої» людини, яка не має права допускати помилки, стикатися з невдачами, або вдаватися до допомоги викладача у разі складнощів. Як зазначає К. Дуек, коли людині привласнюють позитивний ярлик, вона починає боятися втратити його [9]. На її думку, скільки завгодно можна хвалити за процес, орієнтований на зростання, – за те, чого студент домігся вправами, навчанням, наполегливістю і вибором ефективною стратегією. Завжди краще запитувати про роботу та демонструвати повагу до зусиль, наполегливості, зосередженості та вибраній стратегії [9].

Важливо пам'ятати, що стимулювати описані установки викладач може прямо або опосередковано – прямо у випадку, коли адресує свої слова студенту, опосередковано – коли говорить про інших людей у присутності студента, наприклад, можна розповідати про видатного вченого у певній галузі, акцентуючи увагу, яким цей вчений був обдарованим від народження та його успіхах, а можна звернути увагу на кількість його зусиль, а також труднощах, невдачах та способах їх подолання [9].

На думку експерта із активного оцінювання Д. Стерни зворотний зв'язок необхідно надава-

ти за таким алгоритмом – спочатку підкреслити та схвалити позитивні сторони виконаної роботи, далі звернути увагу на те, що має бути виправлено, над чим потрібно ще попрацювати; потім розповісти, як це здійснити і порекомендувати, в якому напрямку і як працювати далі [цит. за 20].

Підсумовуючи, можна сказати, що для розвитку мотивації студента та підвищення якості його навчання і, відповідно, ефективності власної діяльності, викладач має відійти від звичних критики або похвали. Зворотній зв'язок необхідно надавати настільки розгорнуто, наскільки можливо, орієнтуючись на туг і зараз, та на особистість тільки цього студента, не порівнюючи його з іншими. Він обов'язково має містити елемент схвалення за щось конкретне – зусилля, наполегливість, стратегії виконання завдання тощо, тобто за те, що може контролювати сам студент та розвиток чого допоможе йому краще навчатися. При цьому важливо, щоб викладач зміг побачити, за що можна схвалити студента, незалежно від його успішності та своїх очікувань.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. У результаті дослідження можна зробити висновок, що мова є одним із інструментів, за допомогою якого викладач виконує свої безпосередні функції і, у тому числі, впливає на мотивацію навчальної діяльності студента. У процесі комунікації важливу роль відіграють як вербальні, так і невербальні її складові та здатність викладача розуміти, як студент сприймає його слова. Особливий мотивуючий вплив може мати зворотний зв'язок, який викладач надає студенту. Зворотний зв'язок, як у формі критики, так і у формі похвали, позитивно впливає на мотивацію тоді, коли адресується конкретним досягненням, зусиллям або способам виконання завдань студентом, а не його особистості або інтелекту та містить конкретні рекомендації студенту щодо покращення його діяльності.

У якості перспектив подальшого розвитку в цьому напрямку є детальний аналіз демотивуючого зворотного зв'язку.

Список літератури:

1. Бортник С.Б. Різноманітність завдань та альтернативні види контролю та оцінювання у формуванні іншомовної комунікативної компетенції студентів спеціальності «туризмознавство» / С.Б. Бортник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер.: Філологія. – 2018. – № 32. – Том 2. – С. 14-18.
2. Бранден Н. Шесть столпов самооценки / Н. Бранден. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. – 352 с.
3. Бугайчук К.Л. Активна оцінка в дистанційному навчанні / К.Л. Бугайчук // Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє: зб. наук.-метод. пр. II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 19 травня 2016 р.) / ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2016. – С. 196-200.
4. Бузинова Л.М. Особенности немецкой академической коммуникации [Электронный ресурс] / Л.М. Бузинова // Вестник Брянского государственного университета. – 2017. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-nemetskoj-akademicheskoy-kommunikatsii>.
5. Бэндлер Р. Семейная терапия / Р. Бэндлер, Дж. Гриндер, В. Сатир. – М.: Институт Общегуманитарных Исследований, 1999. – 160 с.
6. Вердербер Р. Психология общения / Р. Вердербер, К. Вердербер. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2003. – 320 с.
7. Гордеева Т.О. Мотивация учебной деятельности школьников и студентов: структура, механизмы, условия развития: дис. ... д-ра психол. наук / Т.О. Гордеева. – М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 2013. – 444 с.
8. Гроссу Н.В. Використання методу активної оцінки (АО) під час викладання української мови іноземним студентам (довузівський етап навчання) / Н.В. Гроссу // Східнослов'янська філологія: від Нестора до сьогодення: матеріали VI Міжнар. наук. конф. (Бахмут, 10 квітня 2018 р.). – Бахмут: вид-во Б.І. Маторіна, 2018. – С. 61-62.
9. Дуек К. Гибкое сознание. Новый взгляд на психологию развития взрослых и детей: пер. с англ. / К. Дуек. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 400 с.

10. Здрок О.Н. О разработке методики разъяснения судом сторонам процесса права на урегулирование спора в медиации [Электронный ресурс] / О.Н. Здрок // Актуальные вопросы развития практики медиации: опыт Республики Беларусь и России : материалы междунар. круглого стола, Минск, 19 апреля 2018 г. – БГУ, Юридический фак., каф. гражданского процесса и трудового права; под ред. О.Н. Здрок. – Минск: БГУ, 2018. – 48 с. С. 36-46. Режим доступа: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/199218>.
11. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении: Кн. для учителя / В.А. Кан-Калик – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
12. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / Под ред. М.К. Кабардова. – 2-е изд., перераб. и дополн. – М.: Нальчик, 1996. – Серия «Библиотека психолого-педагогической литературы». – 96 с.
13. Психолого-педагогическое взаимодействие участников образовательного процесса: учебник и практикум для СПО / под общей редакцией А.С. Обухова. – М.: Юрайт, 2018. – 442 с.
14. Регуш Л.А. Психология прогнозирования: успехи в познании будущего / Регуш Л.А. – СПб.: Речь, 2003. – 352 с.
15. Темиргазина З.К. Речевые акты похвалы и одобрения в педагогическом дискурсе [Электронный ресурс] / З.К. Темиргазина, М.С. Бачурка // Вестник РУДН. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика. – 2017. – Vol. 8. – № 1. – С. 97-105. – Режим доступа: <http://dx.doi.org/10.22363/2313-2299-2017-8-1-97-105>.
16. Фабер А. Как говорить с детьми, чтобы они учились / А. Фабер, Е. Мазлиш. – М.: Эксмо, 2010. – 288 с.
17. Хок Р. 40 исследований, которые потрясли психологию / Хок Р. – Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак, 2010. – 512 с.
18. Чеснокова Е.Н. Структура и функции развивающего диалога в образовании [Электронный ресурс] / Е.Н. Чеснокова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2005. – С. 71-82. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/struktura-i-funktsii-razvivayuschego-dialoga-v-obrazovanii>.
19. Эррера Л.М. Мотивация к эффективному обучению: позиции студентов и педагогов [Электронный ресурс] / Эррера Л.М., Афанаскина О.Е. // Теория и практика общественного развития. – 2014. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/motivatsiya-k-effektivnomu-obucheniyu-pozitsii-studentov-i-pedagogov>.
20. Актывуная ацэнка ў дзеянні: вопыт настаўнікаў Беларусі: дапаможнік для настаўнікаў / М.І. Запрудскі, М.В. Кудзейка, Т.П. Мацкевіч і інш.; пад рэд. М.І. Запрудскага. – Мінск, 2014. – 238 с.

Старовойт Т.П., Калайтан Н.Л., Макаренко А.О.

Национальный аэрокосмический университет имени М.Е. Жуковского
«Харьковский авиационный институт»

ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАЦИИ МЕЖДУ ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ И СТУДЕНТОМ, ОРИЕНТИРОВАННОЙ НА РАЗВИТИЕ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ СТУДЕНТА

Аннотация

Статья посвящена анализу особенностей построения коммуникации между преподавателем и студентом, которая стимулирует развитие мотивации учебной деятельности студентов. Описаны особенности процесса коммуникации, понимание которых важно для мотивации студентов. Подано современные представления о мотивации обучения. Предложены рекомендации по построению мотивирующей коммуникации между преподавателем и студентом.

Ключевые слова: мотивация учебной деятельности, педагогическое общение, мотивирующая коммуникация, обратная связь, педагогическое мастерство.

Starovoi T.P., Kalaitan N.L., Makarenko A.O.

National Aerospace University named after M.E. Zhukovskii
"Kharkiv Aviation Institute"

THE SPECIAL FEATURES OF ESTABLISHING COMMUNICATION BETWEEN A TEACHER AND A STUDENT AIMED AT DEVELOPMENT OF STUDENT'S MOTIVATION TO STUDYING

Summary

The article presents analysis of special features of establishing communication between a teacher and a student, which stimulates development of motivation to educational process. We have described the special features of communication process, the understanding of which is essential for motivating students. The article gives recommendations on how to give a motivational feedback to students.

Keywords: motivation to educational process, communication, academic communication, pedagogical communication, feedback.